

Honfoglaláskori sírok Ószentivánon és Bánkúton.

(Idetartozik az L—LII. tábla.)

Alig egy esztendő hiányzik a száz évből, amidőn a pestmegyei Benepuszta homokjában fekvő lovassír maradványairól a szél lefújta az év-
ezredes takarót. Az arrafelé legeltető pásztorok lettek legelőszőr figyel-
mesek a csontvázra; mellékleteit összegyűjtötték és elvitték Szentkirályi
Móric alispánhoz, aki az egész leletet a Magyar Nemzeti Múzeumnak
adományozta. Legelőszőr Jankovics Miklós foglalkozott a lovassír mel-
lékleteivel a Magyar Tudományos Akadémiában, mint a legelső honfoglaló
magyarok egyikének, Bene vitéznek „legrégebbs, eredeti maradvá-
nyai“-val.¹

Jankovics, ha alaposabban nem is ismerte fel az egyes leletdarabo-
kat, még sem tévedett megállapításában. Jól mondotta, hogy a legelső
honfoglaló magyarok egyikének sírja került napfényre. Száz évvel ez-
előtt, tökéletes határozottsággal ismeri fel a sír anyagát, mert valóban
honfoglaláskori a lelet. Olyan, amilyen azóta is számtalanszor előfordult
s amelyhez hasonlókorúak az itt ismertetendő leletek is.

1. Ószentiváni lelet.

1931. december havában Molnár András Jakab, ószentiváni lakos,
Petőfi-utca 318. szám alatti telkén szántás közben csontvázat, mellette
régiségeket talált. A régiségeket összeszedte és behozta intézetünkhöz.
Bejelentette, hogy a csontváznak csak a fejét szántotta ki az eke, s ha
tovább óhajtunk kutatni, találunk földjén épen elég csontot ezután is.

Az intézet igazgatójától e sorok írója kapott megbízást az ellenőrző
és hitelesítő ásatások vezetésére. Az ásatást 1932. szeptember 5—7.-e
között végeztük.

¹ wadassi Jankowich Mikós: „Egy magyar hősnek — hihetőleg Bene vitéznek,
— ki még a tizedik század elején, Solt fejedelemmel, I. Berengár császárnak diadalmas
védelmében Olaszországban jelenvolt, újonnan felfedezett tetemeiről, s öltözetének
ékességeiről“. (A Magyar Tudós Társaság Évkönyvei II. kötet 281—296. II. 3 táblával.)

A lelőhely halom oldalában van, amely a község déli sarkán, a legszélső ház kertjében fekszik. A halom névtelen. A térszínből kb. másfél méterrel emelkedik ki, félgömb szelvényű. Legnagyobb átmérője 12—14 m. A tulajdonos bemondása szerint az eke gyakran emel ki csontokat belőle és nagyon sok tárgy került már elő, amelyeket azonban eldobáltak. Az említett csontváz bolygatatlan részeit kutató árkokkal sikerült megtalálnunk.

A sír a már erősen lehordott halomban 35 cm mélyen feküdt, fejjel északkelet, lábbal délnyugat felé irányítva. Koponyája kivételével a csontváz teljesen bolygatatlanul maradt meg. Férfi csontváz, fej nélküli hossza 158. cm.

A találó tulajdonos által beszolgáltatott mellékletek a következők: 1 drb kéttagú, áttört, lemezescsüngő (L. tábla 10—13.). 2. 9. drb kéttagú kisebb csüngő (L. 1—9.). 3. 2 drb két-két füllel ellátott gomb (L. 15—16.). 4. 1 drb hármás- (L. 17.), 3 drb kettős- (L. 18—20.) és 4 drb egyestagozású üveggyöngy (L. 21—24.). A csüngők és a gombok kivétel nélkül ezüstből készültek, az egyes részeket arannyal futtatták be.

A hitelesítő ásatás alkalmával a következő tárgyak kerültek elő:

1. A kiásott csontváz kulcsontjain jobbról-balról egy-egy bronzból készült zárt karika (L. 26—27.). 2. A bordacsontok között egy darab rossz-ezüstből való, kétfülű boglár, arannyal bevonva (L. 14.). 3. A medencecsont felett csiholóvas (L. 28.). 4. Az alsó lábszárak külső oldalainál, a bokák felett egy-egy vaskengyel (L. 30—31.). 5. Jobb boka alatt vasból készült hevedercsat (L. 25.). 6. Jobb medencében vaskés töredékei (L. 29.).

Úgy a sír mellett, mint a halom területén újabb kutatóárkokat húztunk, de csak két bolygatott csontváz maradványait sikerült feltárni, ezek azonban távolságuk miatt nem tartozhatnak a sír anyagához.

1. Az összes kéttagú lemezescsüngők öntés útján készültek. A négy nagyobb, illetőleg kilenc kisebb díszítése egyforma. A nagyobbak felsőlemezei levélalakot utánozó sávos keretben índák és levelek stilizált mintáit utánozzák. A motívumok mélyített vonalakkal vannak egymástól elválasztva. A mélyedéseket arannyal vonták be. Középen csúcaival összetett levelek állanak, amelyekből jobbra és balra szimmetrikusan két-két levél helyezkedik el, csúcaikkal ellentétes irányban. A sávos keret alján a perem a minták felé körívesen behajlik, alsórésze pedig fülnen végződik, amely az alsó lemezt tartja. A perem széle a levélalakú lemez közepétáján behajlik, ezáltal a levélalakot még inkább utánozza.

Az alsó lemez majdnem tökéletes mása az 1897-ben előkerült tokaji kincs kéttagú csüngői alsó lemezeinek.² Ez is szívidomú, amelyen ugyan-csak jellegzetes a szívidomú áttörés. Minthogy az alsótag tökéletesen egyezik a tokaji példányok csüngőivel, leírását mellőzzük. A ruhára való

² Joseph Hampel: *Altertümer des frühen Mittelalters in Ungarn, I—III.* Braunschweig, 1905. I. kötet 2311. sz. kép. Továbbiakban Hampel I. 2311.

felerősítés céljából a felsőlemezen, a felső és alsó csúcsnál, egy-egy fül van. A felsőtag hossza 3·64, az alsóé 3·58 cm, a két tag fülekkel együtt 7·26 cm hosszú.

2. Az L. 1—9. számú kisebb kéttagú csüngők nagyon gyakoriak az e korbéli leletekben. Egyszerre 25—30 darab is szokott előkerülni. Nem lehetetlen, hogy ebben a sírban is több volt, de a találó kezén elkallódott.

A felső része boglár, amelynek hátlapján felerősítésre szolgáló két fül van. Alján a szívalakú alsólemezt tartó fül helyezkedik el. A sávós keretű boglár közepén díszítetlen félgömb emelkedik ki, amelyet apró gömbökből álló sor vesz körül. A gömbsor arannyal van bevonva. Az elválasztó vonalak mélyítettek s ebből emelkednek ki a díszítőelemek.

A szívalakú csüngőlemez ugyancsak sávós keretű. A keret felső széléről fület formáltak. Ebbe kapcsolódik a felsőrész füle. A külső keretnek megfelelően, a lemez közepe is szívalakú. A keret és közép közötti részt ugyancsak aranyozott gömbsor választja el egymástól. A felsőrész átmérője 1·45, az alsóé 1·75 cm, a két tag együttes hossza a fülekkel 3·8 cm.

A kisebb csüngők közül az egyikről (LII. 6.) az alsótagot magához kapcsoló fül, használat közben letörött, a fület az egykori ötvös kis bronzlemezből készített füllel pótolta és nitolással erősítette a felsőtaghoz.

3. Az L. 15. és 16. számú boglárak ugyanolyanok, mint az előbb említett kéttagú csüngők felsőrészei, de fül nélkül.

4. Sávós keretű a félgömb alakú, vékony ezüstlemezből készült boglár is (LII. 16., eredeti nagyság). Közepén a díszítetlen kis félgömb idomú dísz három köralakban elhelyezkedő gömbsor veszi körül. Az egyes gyűrűket elválasztó mélyített vonal, továbbá a középső félgömböt és a sávós keretet kivéve az egész boglár aranyozva van. Egyik kis részen letörött. Átmérője 2·1, magassága 0·5 cm. Hátulja mélyített. A két felerősítésre szolgáló fül közül csak az egyik van meg, a másik még sírba kerülése előtt letörött. Helyette a boglárt keresztül lyukasztották és így erősítették fel.

5. Az L. 26. és 27. számú vékony ezüsthuzalból készült két zárt karika valószínűleg hajkarika volt. Bár a csontváz koponyája ásatásunk alkalmával már nem volt meg, azért megállapíthattuk, hogy a karikák a koponya két oldalán, közvetlenül a fülek magasságában feküdtek. Átmérőjük 3 cm.

6. A tűzikésztséghez tartozó kovadarabot a legfigyelmesebb kutatás mellett sem találhattuk meg. Csak a csiholóvas került elő, amely 9 cm hosszú. A rajta levő rozsdafoltokon az egykori szövet lenyomatai határozottan meglátszanak. A két szár egymástól való távolsága, széltől-szélig számítva 4·5 cm.

7. A medencében talált kiskés (L. 29.) fogóján a fanyélnek nyomait felismerhetjük. A penge három darabba van törve. A nyélen lyukak nincsenek s így valószínű, hogy a fanyélbe beleégették. Ezt látszik igazolni az is, hogy a nyélbe égetett pengéresz aránylag nagyon keskeny és vé-

kony. A kés egész hossza 11·5 cm, amelynek körülbelül egyharmadát égették be a nyélbe.

8. A két kengyel (L. 30., 31.) és vascsat (L. 25.) a csontváz lábainál feküdt. A vascsat 4·5 cm széles és 5·5 cm hosszú.

A két kengyel közül csak az egyiket sikerült teljesen rekonstruálni. Gömbölyű vasból készült, amelyet a széles talpnál laposra kovácsoltak. Körtealakú. Fülei be vannak rozsdásodva. Magassága, füllel együtt 18, szélessége 14 cm. Szára 1·86 cm vastag, talpszélessége 3·45 cm.

A találó bizonytalan felvilágosítása nem vezethet bennünket a kéttagú csüngők elhelyezésére vonatkozólag megnyugtató megállapításokhoz, amelyekből további következtetéseket vonhatnánk le. Lehetséges, hogy a gyöngyökkel együtt a nagyobb és kisebb kéttagú csüngők a ruha felső részére voltak felerősítve, amely a sírbatétel alkalmával felcsúszott a fejhez, s így került elő a szántáskor.

2. Bánkút-rózsamajori lelet.

1933. januárius elején Baross László gazdasági főtanácsos úr egy leletanyagát küldte be intézetünkhez, amelyet faásás alkalmával találtak

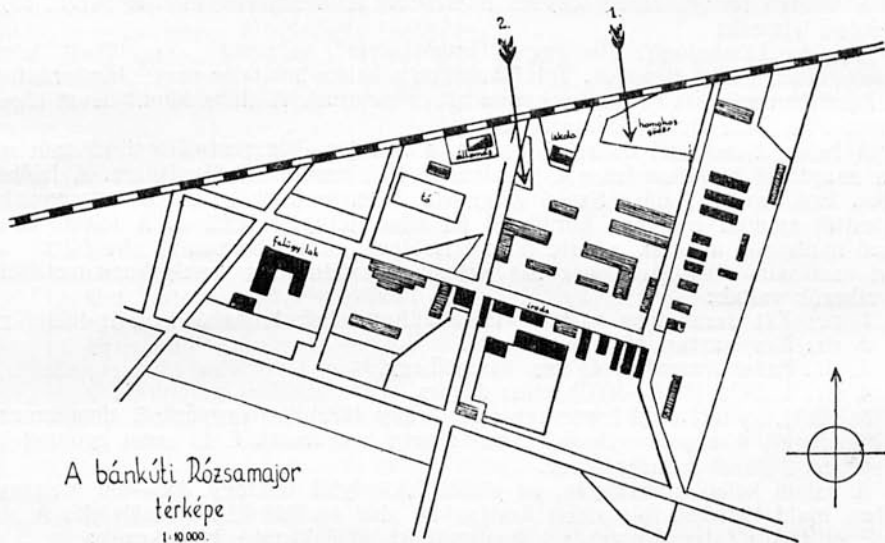

Abb. 1. kép.

József kir. herceg Öfensége bánkúti birtokán, a Rózsamajor területén. A lelet beérkezéssel intézetünktől kapott megbízás alapján januárius 11.-én utaztunk ki Bánkútra, hogy a pontos leletkörülményeket megállapíthassuk.

A sír a mellékelt térképen (1. kép) 2. számú nyíl hegyével van meg-

jelölve, Zechmeister Sándor főintéző úr bontotta ki. Megfigyelése szerint a csontváz — amint azt ellenőrizhettük — alig egy ásonyomnyi, kb. 25—30 cm mélyen feküdt fejjel északnyugat, lábbal délkelet felé irányítva. A medence és lábszárcsontok helyzetéből a vázat női sírnak vélte.

Mellékletei: 1. 17 drb kéttagú csüngő (LI. 1—17.). 2. 15 drb boglár (LI. 20—32., 35., 38.). 3. 3 drb füles gomb (LI. 18., 19., 33.). 4. Egy darab áttörtművű, kosaras csüngő (LI. 37.). 5. 2 drb ezüstpléhből készült nyitott, síma karperec (LI. 36., 39.) a csontváz jobb és bal alsókarjáról. 6. V keresztmetszetű, nagyon vékony ezüstlemez, három darabba törve. Valamennyi tárgy rosszezüstből készült, a kéttagú csüngők és boglárak mélyedéseiben aranyozás van.

1. A kéttagú csüngők tökéletes analógiái azoknak a Szentes határában előkerült csüngődíszeknek, amelyeket Csallány Gábor után Hampel mutat be a honfoglalási kor újabb emlékei között.³

³ Csallány Gábor: Régi magyar emlékek a szentesi múzeumban. Arch. Ért. 1905. 33—35. ll.; Hampel József: Újabb tanulmányok a honfoglalási kor emlékeiről. Budapest, 1907. 88. tábla, szöveg 209—211. ll. (Továbbiakban Hampel: Újabb tanulmányok.)

Itt említjük meg, hogy az irodalomba „Töke, u. n. Libahalom“ néven bevezetett elnevezés téves. Erre vonatkozólag idézzük itt Csallány Gábor múzeumigazgató úrnak hozzánk intézett levelét, amely egyben hitelesítése is a szórványosan előkerült, nagyjelentőségű leletnek:

.....A „Libahalom“, illetőleg „Jámborhalom“, valamint „Nagytókei“ leletek alatt egy terület leletei értendők. Tulajdonképpen a halom hivatalos neve „*Jámborhalom*“, bár a közelében még két halmot is ezen a néven ismernek. A „Libahalom“ nevet régebbi tulajdonosától, Liba Horvát Jánostól kapta.

A halom keleti irányban, a Szentes—kúnszentmártoni kövesút mellett, a nagytókei határában fekszik, a várostól 10 kilométernyi távolságra. A lelőhely, ahonnan 1902-ben id. Halász Szabó Zsigmond útján kerültek a leletek múzeumunkba, az úttesttől nyugati irányban körülbelül fél kilométernyire terül el. A leletre az ott dolgozó munkások akadtak, s mire erről értesültem, akkora valami 30 sírt dúltak szét. Akkori ásatásaim alkalmával még hat sírt sikerült feltárnom, amelyeknek mellékletei a következők voltak:

1. sír: Két darab igen vastag, visszahajlított végű, bronzból készült fülönfüggő.
2. sír: Egy vastag, síma fülönfüggő.
3. sír: Ezüst lemezdísz és egy vasnyílhegy.
4. sír: I. Béla (1060—1063) ezüst dénára.
5. sír: 1. nyitott végű bronz karperec, 2. egy darab karikagyűrű, 3. síma bronzból való fülönfüggő, 4. egy bronzfoglat, benne négy szegeccsel, 5. 11 szem gyöngy.
6. sír: 2 darab bronzkarperec.

A halom keleti nyúlványán, az előbbi lelőhelytől mintegy 350—400 méternyire 1929-ben, majd 1931-ben folytattam ásatásokat, ahol további 22 sír került elő. A sírok egy részét az ott dolgozó munkások bontották ki. Mellékletei a következők:

1. sír: Fehér fémtükör (Berkecz József munkás adománya).
2. sír: Állítólag melléklet nélkül.
3. sír: 1. vaskés, 2. vaskampó.
4. sír: Állítólag melléklet nélkül.
5. sír: Lovassír. Kengyelek és nyílhegyek.
6. sír: Gyermeksír, 1. visszahajtott végű kis bronz fülönfüggő, 2. a csontváz nyakában gyöngyök és díszes bronzkereszt (Hajdú István és Bálint István munkások útján került a múzeumba).

Csak az az egy csüngő válik ki a többi közül, amelyet az LII. 14. számú ábrán mutatunk be. A felső tag a négy sávós gyűrű helyett csak három sávós gyűrűből áll és pedig felül egy, alatta kettőből. A felső és két alsó gyűrűt aranyozott gömbsor lécszerűen választja el egymástól, amely gömbsor vonala követi a felsőgyűrű sávós keretének vonalát. A gyűrűk ilyen elrendezéséből következik, hogy a felsőtag nagyjából egyenlőszárú háromszög alakot vesz fel, amely alapjának közepéből, közvetlenül a két alsó gyűrű érintkezésénél, a csüngőt tartó fül nyúlik ki.

A lemezek préselés útján készültek. Három darabon szövetmaradványokat is találunk, amelyek közül kettőt, az egyes tárgyakat eredeti nagyságban ábrázoló LII. táblán a 9. és 10. számú képeken mutattunk be. A felsőtag hossza 1·6, az alsóé 2·68, a füllel együtt 4·39 cm.

2. A boglárók ugyancsak hasonmásai a Szentés-jámborhalmi leletnek.⁴ Olyanok, mint a kéttagú csüngők felsőtagjai. Ezek között is van egy, amely nagyjából háromszög alakot mintáz (LI. 23.) és az előbb leírt háromszögalakú, kéttagú csüngők felsőtagjához hasonlít, azzal a különbséggel, hogy itt nincs meg az alsótagot magához kapcsoló fül. Hátlapján a felerősítésre két fül szolgál (LII. 15.).

3. A füles gombok közül kettő (LII. 8. és 12.) valószínűleg egy gomb volt, csak az összeforrasztás nem volt eléggé tökéletes. A LII. 12. számú fülének azonban a felsőrése letört.

4. A kosaras csüngő (LII. 13.) három tagból áll. Felsőtagja zárt-karika, síma ezüsthuzalból. Középsőtagja áttört művű. Egy közös csúcs-

7. sír: Lovassír, 1. kengyelvasak, 2. zabla, 3. nyílhegyek. A sírtól 1 m távolságra edény feküdt. (Ifj. Halász Szabó Zsigmond tulajdonos ajándéka.)

8. sír: Állítólag melléklet nélkül.

9. sír: 1. karikagyűrű, 2. vaskés.

10. sír: Karikagyűrű.

11. sír: Gyermeksír. A csontváz nyakában síma bronz torques.

12. sír: Állítólag melléklet nélkül.

13. sír: 1. vascsat, 2. kovakő.

14. sír: Csiholóvas.

15. sír: 1. csiholóvas, 2. vaskés.

16. sír: Állítólag melléklet nélkül.

17. sír: Bolygatott csontváz. Nagy, hasított körmű állat csontjai. Ugyanezen gödörben, de az előbbi csontoktól távolabb ugyancsak állatcsontok, lófej. Közelében II. Henrik (1002—1024) ezüst dénára, nagy vascsat. Mélyebben cserépkorsó, mellette nagy vaskés.

18. sír: Melléklet nélkül.

19. sír: 1. két síma fülönfüggő, 2. karikagyűrű, 3. két darab bronzszeg, rajta famaradványokkal.

20. sír: 1. ezüst karika, 2. nyiltvégű karikagyűrű, 3. ezüst pityketőredékek, amelyek teljesen szétporlottak.

21. sír: Vaskés.

22. sír: 1. koponya mellett egymásba kapcsolt egy nagyobb és egy kisebb fülönfüggő, 2. jobb könyökénél egy bronz fülönfüggő, 3. koponya mellett Szent István dénára. Csallány Gábor igazgató úrnak adatközléséért ezúton is köszönetünket fejezzük ki.

⁴ Lásd 3. sz. jegyzetet.

ból négy kis ellipszisformájú karika emelkedik ki, mintegy elnyújtott félgömböt mintázva, amelyhez egy ugyanilyen elnyújtott félgömb csatlakozik, kiindulási csúcsával lefelé. Az egyes ellipszisek legnagyobb szétágazási helyén a csatlakozó alsó, vagy felső nyújtott félgömb érintkezéseinek, kis háromszögalakú újabb áttörés látható. A felső és alsó nyújtott félgömbök úgy csatlakoznak egymáshoz, hogy a felső félgömb ellipszise alatt áll a kis háromszögalakú áttörés és megfordítva. A csúcsoknál alulfelül egy-egy gyűrű foglal helyet, s ezekből a gyűrűkből indul ki a felső félgömbnél az a kis fül, amelybe a felsőtag karikája van belefűzve. Az alsó félgömbnél ugyancsak van ilyen kis fül, ebbe azonban egy egyenes kis tengely van fűzve. A kis fül és a nitolásszerűen visszavert tengelyvég közé mindkét oldalon egy-egy újabb gyűrű van közbeiktatva. Hogy ezek a gyűrűk milyen célt szolgáltak, nem tudhatjuk, mert a gyűrűszerűen alkalmazott huzal két végének összeilleszkedésénél a huzal további folytatása le van törve. Valószínűnek látszik, hogy ez a két gyűrű egy újabb tag csatlakoztatására szolgált. Erre vall, hogy az egyik gyűrű huzalpárját a letörés után gondosan leeresztették, a másikat azonban már nem.

A kis tárgy rendeltetését — pontos leletkörülmények híján — nehéz eldönteni. Lehet, hogy fülbevaló volt, de lehet az is, hogy felfűzve a nyakban viselték. Ha fülbevaló volt, akkor feltétlenül kellett egy újabb karikának is csatlakozni a jelenlegi felsőtaghoz, mert ez aránylag annyira vastag huzalból készült és annyira pontos a karika két végének összeilleszkedése, hogy nehéz elképzelni a fülbeakasztást egy vékonyabb huzalból való második karika nélkül.

A karika átmérője 1·34 cm, a kosaras középsőtag hossza a felső és alsó félgömbök kiskarikáival 2·37 cm.

5. A két alsókaron talált karperecek 7 mm széles, vékony ezüstlemezéből készültek. Díszítés nincsen rajtuk. Két végük nyitott, végeik háromszögalakba szélesednek ki. Legnagyobb átmérőjük 7 cm.

6. Ismeretlen rendeltetésűek a V átmetszetű, nagyon vékony ezüst lemezek. Külső felületükön nagyon finom bordázás nyomai ismerhetők fel. A három darabba törött lemezek együttes hossza 5·13 cm.

Zechmeister főintéző úr megfigyelése szerint a csontváz összes mellékletei mind a nyak tájékán, az áll alatt voltak. Lehetséges, hogy ezek is a ruha felső részét díszítették.

Az általunk végzett kutatómunka kevés eredménnyel járt. A főintéző úr által kibontott sírtól délnyugati irányban 2 méterre és délkelet felé 3·5 m távolságra sikerült ugyan egy-egy sírt találnunk, azonban ezek minden melléklet nélkül, bolygatva feküdtek. Az előbbinek a felsőlábszár-csontok felétől a bokáig érintetlenül maradtak meg vázrészei, a többit a vasúti állomáshoz vezető út készítésekor hanyagták szét. A megmaradt és eredeti fekvésben levő csontokból nem volt eldönthető, hogy férfi, vagy női csontváz maradványai lehettek-e.

II.

Ugy az ószentiváni, mint a bánkúti sírok időrendi megállapítása csak az eddig ismert leletanyag összehasonlításával lehetséges. Sem az egyik, sem a másik lelőhelyünkön érnek nem fordultak elő, amelyek segítségével biztos adatunk volna a kormeghatározáshoz.

Az ószentiváni leletanyagban korhatározók a kengyelek és a kéttagú csüngők. A kengyel alakja körteformájú. Az irodalomban csak hasonlókat ismerünk ebből a típusból. A fül kiképzését és formáját figyelembe véve a pusztaselypi⁵ díszített példány volna leginkább hasonló a miénkhez, de ezen díszítés egyáltalán nincsen. Füle köralakú, amelyen a szíj befogadására szolgáló lyuk be van rozsdásodva. Nem tudhatjuk, vajon a pusztaselypihez, vagy a Szentés-Nagyhegyihez⁶ hasonlóan kis téglalap alakú lyukat készítettek-e rajta a szíjbefogadására, ami igen valószínűnek látszik.

Az ószentiváni kéttagú csüngők analógiáinak száma sokkal nagyobb. Felső tagjának mása egyáltalában nincsen, az alsót ellenben megtaláljuk a tokaji⁷ és Székesfehérvár-demkóhegyi⁸ leletekben. Az alsótag hasonmása a rákospalotai⁹ csüngőkön is felismerhető, azonban a rákospalotain a szívalakú csüngő csúcsánál két gyűrű is van. A Szeged-bojárhalmi¹⁰ csüngők alsótagja is hasonló az ószentivánihoz, azzal a különbséggel, hogy a bojárhalmin a sávós kereten belül a szívalakú díszítés a lemez közepén egy-egy tekercsbe fut össze, amely alatt és felett egy-egy át-törés látható. Azonkívül a csüngő alján a sávós keret cseppalakú dudorban végződik.

A kisebb csüngőkhöz hasonló több van, bár tökéletes hasonlat ezekhez sincsen. Legjobban a Szeged-bojárhalmi¹¹ példány alsótagját azonosíthatnók a miénkkel. Mint a nagyobb kéttagú csüngőknél, a felső tag itt sincs meg az eddig ismert leletek között. Nagy a hasonlatosság a nagy-körűi¹² felsőtagjához, de megemlítendő a Székesfehérvár-Demkóhegy II. 3. sírból,¹³ továbbá Szentés-Nagyhegyről¹⁴ előkerült darabok is, bár ezeknél nem gyöngysor veszi körül a gömbszelvényű kidomborodó középrészt, hanem keskenyebb, vonalkákkal harántosan recézett, illetőleg gyöngyöt mintázó apró trapézidomok. Legjobban a „szentesvidéki”¹⁵ csüngő felsőtagjai azonosak az ószentiváni példányokkal.

⁵ Hampel I. 566.

⁶ Hampel I. 565.

⁷ Hampel I. 2311.

⁸ Hampel I. 2313.

⁹ Hampel: Újabb tanulmányok 192—193. II.

¹⁰ Hampel I. 2314.

¹¹ Hampel I. 2337.

¹² Hampel I. 2336.

¹³ Hampel, Újabb tanulmányok 85. tábla 3., 4. ábra.

¹⁴ Hampel, Újabb tanulmányok 207. I.

¹⁵ Hampel, Újabb tanulmányok 208. I. 3. ábra.

A bánkúti lelet csüngői és boglárái mintha ugyanazon ötvös műhelyből kerültek volna ki, mint a Hampel által bemutatott Szentés-Libahalmi, illetőleg Jámborhalmi darabok.¹⁶ A közölt képen az 5., 6., 7., 12., 13., 14., 15., 17. számú ábrák tökéletesen egyezők a bánkúti anyaggal. Az alsótag díszítőmotívuma a tolnaszántói¹⁷ csüngő díszítésével sok roknonvást mutat. De rokonsága a tokaji¹⁸ felsőtagjával is kimutatható, bár a tokajinál a két félpalmett a lemez felsőrészén foglal helyet, csúcsaival lefelé fordított helyzetben. A tokaji lemez alsórészén látható tojásdadalakú bemélyedés a bánkútin deltoid-féle alakot utánoz. Ezeknek díszítésmotívuma a benepusztai¹⁹ boglárókhoz hasonló.

A csüngők felsőtagjainak díszítése a kabai²⁰ csüngő felsőtagjának hasonmása.

A tárgyalt analógiák alapján úgy az ószentiváni, mint a bánkúti lelet anyagát honfoglaláskori emlékeink közé kell beosztanunk. Az analógiák részben éremmel vannak datálva, így a közelebbi kormeghatározás is lehetséges. A tokaji kincsben Romanus és Christophorus, továbbá II. Nicephorus és II. Basilius bizánci aranyai voltak a kormeghatározók, a Szentés-Jámborhalmi leletben pedig II. Henrik és I. Béla dénárait találta meg Csallány Gábor. Az előbbieket 920—964-es évek között verhettek, II. Henriké 1002—1024, I. Béla érmei 1061—1063 között készültek. A mi két leletünk kora a X. század végére és a XI. század elejére tehető.

Folyóiratunk múlt évi kötetében²¹ Dr. Banner János által ismertetett bánkúti lovassír a most feltárt sírtól északnyugati irányban, kb. 120 m távolságra fekszik, térképünkön az 1. sz. nyílhegyével megjelölt helyen. A két sír ugyanazon a homokdomb vonulaton foglal helyet és a sírok távolsága egymástól aránylag nem nagy.

Dr. Bálint Alajos.

¹⁶ Hampel, Újabb tanulmányok 88. tábla.

¹⁷ Hampel I. 2312.

¹⁸ Hampel I. 2311.

¹⁹ Hampel I. 2175.

²⁰ Hampel III. 374. tábla 3 a., b. ábra.

²¹ Dolgozatok—Arbeiten, VII. 187—204. II.